



EN HEBRAISK KONGEHYLDEST I DET KGL. BIBLIOTEKS SAMLINGER

Fund og Forskning, Bind 42 (2003)

Link til pdf:

http://img.kb.dk/tidsskriftdk/pdf/ffo/ffo_2003_42-PDF/ffo_2003_42_101056.pdf

Link til webside:

<http://tidsskrift.dk/visning.jsp?markup=&print=no&id=101056>

pdf genereret den : 22/5-2008

EN HEBRAISK KONGEHYLDEST
I DET KGL. BIBLIOTEKS SAMLINGER

AF

EVA-MARIA JANSSON

I Det Kongelige Biblioteks samlinger befinder sig et pergament med tekst på hebraisk og hvor teksten – udformet på en usædvanlig måde – udgør et hyldestdigt til Frederik 5. og hans slægt. For at supplere det fotografi som gengives på s. 123, vil jeg indlede denne artikel med en oversigtlig beskrivelse af hyldestdigtet – i det følgende kaldt Stjerne-digtet – og dets udformning.

Beskrivelse

Digtet er skrevet på en stykke pergament, formodentlig af kalveskind, ca. 91 x 57,5 cm. Øverst i midten af pergamentet befinder sig en guirlande, kronet med en „knop“, udformet af hebraisk skrift i forskellige størrelser (se nedenfor, A1-4); neden for den løber selve guirlanden, udformet af to bibelvers (B1-2), mellem to keruber, vendt imod hinanden. Keruberne holder i den ene hånd en basun med et nedhængende banner, hvorpå kan læses vers fra Bibelen (C1-2). Desværre er der i tidens løb dannet mugpletter i både den øverste og den nedre kant af pergamentet, hvad der gør især disse bannere noget uklare. I den anden hånd holder hver engel en laurbærkrans (?) med en hjerteformet dekoration, og fra hånden hænger der et større banner med guirlander, fyldt med et sammenhængende rimet digt, skrevet med kursivskrift, delt op mellem de to standere (D1-2). Under guirlanden peger tre ord (E) ved hjælp af nogle dekorative streger nedad mod den ottetakkede stjerne, dannet af hebraisk skrift (F).

I en jødisk sammenhæng ville man vel have forventet den sekstakkede davidsstjerne, som jo er den traditionelle jødiske stjerne; den ottetakkede stjerne har ingen traditionel jødisk betydning. Muligvis har

skriveren ladet sig inspirere af den højtidelige sammenhæng og prøvet at efterligne et ordenstegn. De ydre og indre spidser af stjernen udgør, læst mod uret, to akrostika¹, hhv. „Danmark Norge“ og „Oldenburg“². I stjernens midte er tegnet en mindre stjerne med et tekstfelt i dens midte (G). Nedenunder indleder ordet *shir* (שיר; „sang“, „digt“, „kantate“) den anden del af hyldestdigtet, som begynder med en linje skrevet i kursivskrift (H). Den indledende strofes begyndelsesbogstaver danner ordet „Oldenburg“ (I); denne strofe bliver også med en mindre forandring gentaget fire gange, efter hver afdeling af det afsluttende digt (J). Denne består af enogtyve rimede strofer. I følgende diagram vises de indgående lydverdier, og de henholdsvis forstørrede og formindskede indledende bogstaver er transskriberet³:

h	g	f	e	d	c	b	a	
-enu		-i'a	M	-enu		-i'a	H	1
-enu		-am	L	-enu		-am	M	2
-enu		-ed	K	-enu		-ed	L	3
-enu		-mo	H	-enu		-mo	KH	4
-nim		-oz	L	-nim		-oz	F	5
-nim		-us	O	-nim		-us	R	6
-nim		-to	U	-nim		-to	I	7
-nim		-nim	I	-nim		-nim	D	8
-nim		-av	Z	-nim		-av	R	9
-nim		-etsach	A	-nim		-etsach	I	10
-enu		-i	H	-nim		-i	KH	11
-to		-enu	D	-to		-enu	H	12
-to		-du	N	-to		-du	CH	13
-to		-id	E	-to		-id	M	14
-to		-rach	M	-to		-rach	I	15
-to		-shah	R	-to		-shah	SH	16
-enu		-vah	Q	-to		-vah	I	17
-mim	h	-lam	V	-mim	y	-lam	V	18
-mim	l	-on	E	-mim	o	-on	N	19
-mim	v	-lo	G	-mim	s	-lo	O	20
-enu	i	-en	N	-mim	f	-en	R	21

¹ Akrostika kendes i forskellige former allerede fra bibelsk tid; f.eks. er flere af Salmerne s.k. alfabetiske salmer, hvor versenes begyndelsesbogstaver følger alfabetets rækkefølge. For mere om akrostika i den jødisk kultur, se Nahum Sarna: „Acrostics. Bible“, *Encyclopædia Judaica*, Jerusalem 1972, vol. 2, sp. 229-230, og Yehuda Arye Klausner: „Acrostics. Post-Biblical“, *Encyclopædia Judaica*, Jerusalem 1972, vol. 2, sp. 230-231.

² I det følgende vil den stavemåde for konger/dronninger og slægter blive brugt, som kan ses på det danske kongehus' hjemmeside (www.kongehuset.dk), undtaget i de tilfælde af oversættelse fra hebraisk, hvor vokaliseringen ikke tillader dette.

³ Den gentagne „refræn“ er udeladt, men markeres i diagrammet med en streg.

מסודות

שיר

אנא! הוסיף זה אלי. לשיש אודי במועזי. כי יצא. כי האיר עיני. וזכר על כן שמותי. בו יר שנט מלכתי. ויקם הודו זו מושלי. וזה חן כעת ארצתי. ובר את חסדו עלי. ובר את חסדו עלי.

<p>מלכות</p> <p>נה זמן הדין. שפט מלכות כי קם. חוג וליקרא כשיע. בר נכבר יומי.</p> <p>שנת</p> <p>רח לבי אגשתי יניו. אשון קריסתי אשם. סו כבוד הפארתי. ימי בני דורתי.</p> <p>השנה</p> <p>בו כבוד מלכתי. ט כתי ינידו. וטה בחסדו תפיל. פרוץ לים עם מוצה.</p> <p>השנה</p> <p>יהי כברי אולם. צה כבוד אחרן. ה רח ונאלי עם. אמתת עם נבלי ה.</p>	<p>לחשיט את לבבי. ביום הזה לראשית. כאו יעשו אבותי. וטכרו לבבתי.</p> <p>אנונם יום הזה</p> <p>להקים שם לעשרות. כאלדבורת בשלמותם. ברחמי רש לטת ויעם. בקל שברה ורחמיים.</p> <p>אנונם יום הזה</p> <p>רשעה רעה גלת. זכפרו את פשע רש. סמטתו כערו רש. ועל העין נבחרו.</p> <p>אנונם יום הזה</p> <p>רחש הרד מושלי. צה עדי יערו. קן לטוט הנמיר. ודה על ימיה.</p> <p>אנונם יום הזה</p> <p>רחש הרד מושלי. צה עדי יערו. קן לטוט הנמיר. ודה על ימיה.</p>	<p>אנונם יום הזה</p> <p>רחש הרד מושלי. צה עדי יערו. קן לטוט הנמיר. ודה על ימיה.</p> <p>אנונם יום הזה</p> <p>רחש הרד מושלי. צה עדי יערו. קן לטוט הנמיר. ודה על ימיה.</p>
-------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------	-------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------	-------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------

De forstørrede bogstaver (i tabellen vist som store bogstaver) danner, i oversættelse, henholdsvis sætningerne „Kong Frederik den 5.“, „Dronning Louise“, og „Danmark og Norge“⁴. De med mikrografisk skrift skrevne bogstaverne (linje 18-21, spalte c og g i tabellen ovenfor) indeholder også et navn, nemlig digtets forfatters, hvad vi vil vende tilbage til.

Baggrunden for digtet og dets forfatter

Den 28.-30. oktober 1749 blev der i København afholdt „den af hans konglige Majestet ... i Henseende til den høyst-priselige Oldenborgske Stammes 300de Aars glørværdigste og lyksalige Kongl. Regiering Allernaadigst anbefalende Jubel-Fest“.⁵ Der kan ud fra de årstalsangivelser (år 5510⁶ og omtalen af „slægtens 300 år“ i digtet⁷) næppe være nogen tvivl om, at det er i denne sammenhæng, Stjernerdiget er forfattet. Digtet i sig selv afslører ellers ikke ret meget om sit ophav, dog er der nogle oplysninger at hente. Den tydeligste står som nævnt at finde i de sidste fire strofer (linie 18-21, kolonne c og g), hvor de indledende bogstaver i otte af ordene er skrevet med betydelig mindre, nærmest mikrografisk, skrift. Dette akrostikon danner navnet Josef ha-Levi (יוסף הלוי; Josef levitten). Der er sandsynligt, at vi her har digtets forfatter. At hentyde til sit eget navn på denne måde er kendt fra middelalderlig jødisk poesi (*piyyut*); det måske mest kendte eksempel er den hymne til sabbatten som bliver sunget hver fredag aften, *Lehhah dodi*, hvor forfatterens navn, Shlomo ha-Levi (Alkabets),⁸ genfindes som begyndelsesbogstaver i de første otte vers. Selv om kendskabet til hebraisk og digtekunst på dette sprog ikke udelukkende var en jødisk anliggende,⁹

⁴ Hhv. spalte a, linie 1-17; spalte e, linie 1-11; spalte e, linie 12-17; spalte a, linie 18-21; og spalte e, linie 18-21. Bemærk at transskriptionen af landenavnene skiller sig ad mellem stjernen (F) og det afsluttende digt (J).

⁵ E. H. Berling: *Kiøbenhavn i sin Jubel-glands, eller udførlig Beskrivelse om alle sinderige og mærkværdige Illuminationer og Decorationer, som i Anledning af den høje Jubel-Fest for den høyløvlige Oldenborgske Stammes prisiværigste Regiering i disse Riger og Lande udi 300 Aar, bleve forestillede udi den Kongel. Residenz-Stad Kiøbenhavn den 28. October og efterfølgende Dage 1749, tilligemed en accurat Beskrivelse paa denne høje Fests Celebration ved det Høy-Kongel. Hof. Kiøbenhavn, trykt hos Deres K. M. Hof-Bogtrykker, E. H. Berling, S. 1.*

⁶ 28. oktober 1749 = 16. Cheshvan 5510; det jødiske år 5510 var begyndt om aftenen den 12. september 1749.

⁷ Se f.eks. afsnittene A1 og D1, hvor disse „datoer“ optræder.

⁸ Ca. 1505-1584, virksom i Safed.

⁹ Se videre nedenfor, note 32.

giver navneformen her en klar henvisning til at det er et jødisk digt. En kristen ville, selv om han var døbt Josef Levi, næppe have omtalt sig som „Josef levitten“. Men hvem var denne Josef ha-Levi?

Navnet Josef er et temmelig almindeligt jødisk navn, og „ha-Levi“ er en del af mandens „religiøse“ navn og bliver ikke altid brugt uden for religiøse sammenhænge. Men der findes en Josef [ha-]Levi som er en sandsynlig kandidat. Han var også kendt som Josef Präger, og han boede ved denne tid i Altona.¹⁰ Flere ting taler for, at vi her har digtets forfatter. Han havde, ifølge Grunwald, sendt kongehuset en hyldest i forbindelse med kronprinsens fødsel i januar samme år, og tak fra hoffet udgik per brev 25. februar. Josef Levy havde altså allerede skrevet et hyldest til kongehuset og modtaget tak derfor – det forbavser derfor ikke at han igen fattede om pennen. Den 6. december 1749 takker Overhofmarskallatet ham igen i et brev for et digt skrevet til en „Synagogengefeier“ – det kan næppe dreje sig om andet end Stjernerdiget.¹¹

Josef Levy skrev også andet. Et par år senere bruger han sin skjaldekunst til hyldestens modsætning, og han har tydeligvis også skiftet mening om Jonatan Eybeschütz, som han ifølge Grunwald havde hædret med et digt ved dennes installationshøjtid som overrabbiner i den s.k. tre-menighed, Altona-Hamburg-Wandsbeck. I forbindelse med den s.k. amuletsstrid mellem Jakob Emden og Jonatan Eybeschütz, skrev og opsatte han nemlig et smædeskrift mod Eybeschütz på Altonas gabestok – en handling for hvilken han i en periode blev lyst i band.¹² Der findes

¹⁰ Grunwald nævner ham som „Jos. Sim. Levi jun., auch Jos. Präger genannt“; i hans fortegnelse over Altonas gravstene står det dog „Jos. b. Sim.“, M. Grunwald: *Hamburgs deutsche Juden bis zur Auflösung der Dreigemeinden 1811*. Hamburg 1904, s. 94, 289). Jeg vil i det følgende bruge navneformen Josef Levy, den form som bliver brugt (af ham selv?) i digtet fra 1767 (se nedenfor).

¹¹ Disse oplysninger vedrørende Josef Levys forfatterskab er oplyst af Grunwald (Grunwald 1904 (note 10), s. 100, note 1), som desværre ikke angiver sin kilde til dem. Det har ikke været muligt at lokalisere digtet fra januar 1749 eller evt. koncepter til brevene fra Overhofmarskallatet i dettes arkiv (Rigsarkivet).

¹² Grunwald 1904 (note 10), s. 100; desværre er det ikke lykkedes mig at verificere denne oplysning fra andre kilder. Grunwald giver i øvrigt en meget detaljeret redegørelse for denne strid; for en kortere oversigt, se Gershom Scholem: „Eybeschuetz, Jonathan“, *Encyclopædia Judaica*, Jerusalem 1972, vol. 6, sp. 1074-1076; og Moshe Shraga Samet: „Emden, Jacob“ *Encyclopædia Judaica*, Jerusalem 1972, , vol. 6, sp. 721-724. Digtet gengives af Adolf Neubauer: „Der Wahnwitz und die Schwindeleien der Sabbatianer nach ungedruckten quellen“, *Monatsschrift für Geschichte und Wissenschaft des Judentums*, vol. 36, 1887, s. 260. For denne henvisning vil jeg – posthumt – takke rabbiner David Simonsen og hans note om dette i sit

to mere omfattende værker af Josef Levys/Prägers hånd bevaret, begge i manuskript og opbevarede i Oxford. Det ældste af dem, סדר נזיקין (*Seder Neziqin*, „Ordnen om skader“, egentlig et navn på en af Talmuds seks dele)¹³ bliver beskrevet af Neubauer, og han gengiver et kort digt, opbygget som et akrostikon over navnet Jonatan. En oversættelse kunne lyde: „Min due sidder i bjergkløften, i skjul på klippevæggen¹⁴ / blomsterne kommer til syne, i landet, sangens tid er inde, og Tora'ens røst høres i landet¹⁵ / og intet af det snavsede skal snavse dig / Nikols-purg [Nikolsburg/Mikolov], Helesov [Holleschau/Holesov] og Polens alle kyndige¹⁶ og indbyggere, over alle bjerge og [med] myndighed skal du lades skinne / pletfri skal du blive, Herrens din Guds folk / ,dine læber drypper af nektar, honning og mælk er under din tunge“ (Højs. 4,11). Og dette er vor mester, lærer og rabbiner, den store, berømte lærde, hvis navn står himmelhøjt, Jonatan, må Gud beskytte ham, lykkelig¹⁷ hans samtid som Gud har fundet værdig til denne skæbne.” Mon vi her har Josef Levys, af Grunwald omtalte, hyldestdigt til Jonatan Eibeschütz, skrevet i forbindelse med dennes indtrædelse i rabbinerembedet? Et andet digt bliver gengivet i ספר גחלי אש (*Sefer Gachale esh*, „Bogen [om] glødende kul“, et citat fra 2. Sam 22,13). Dette værk¹⁸ indeholder en stor mængde af de breve og andre dokumenter som var dele af polemikken, deriblandt indholdet i smædeskriftet, der blev opsat på gabestokken, med følgende gådefulde kommentar „3. Ijjar

eksemplar af Grunwalds bog, nu i Det Kongelige Bibliotek.

¹³ Bodleian Library, Oxford, MS Mich. 529. Neubauer beskriver først indholdet som „letters in favour of R. Y'honathan [Eibenschütz], collected by יוסף“ (Adolf Neubauer: *Catalogue of the Hebrew manuscripts in the Bodleian Library and in the college libraries of Oxford, including mss. in other languages, which are written with Hebrew characters, or relating to the Hebrew language or literature; and a few Samaritan mss.* Comp. by Ad. Neubauer. Oxford 1886-1906, s. 769). Denne „Josef“ bliver dog et år senere identificeret af Neubauer som Josef Präger (Neubauer 1887 (note 12), s. 267). Manuskriptet er dateret Altona [5]511 (1751) (Neubauer 1887 (note 12), s. 267; Malachi Beit-Arié: *Supplement of addenda and corrigenda to vol. 1 (A. Neubauer's catalogue)*. Compiled under the direction of Malachi Beit-Arié ; ed. by R. A. May; Oxford 1994, s. 418).

¹⁴ Højs. 2,14.

¹⁵ Jf. Højs. 2,12 – her med den lille men meget betydningsfulde forandring, med hjælp af tillæg af et bogstav, fra ”turtelduens kurren” til ”Tora'ens røst”.

¹⁶ Eibeschütz var født i Krakow, og havde fået sin uddannelse ved forskellige rabbiniske centre i Mähren.

¹⁷ Ordet er skrevet med større bogstaver for at formidle, at her også er tale om en datering, 1+200+300+10 giver 511, dvs. [5]511=1750-51.

¹⁸ Bodleian Library, Oxford, MS. Mich. 108.

5511. Angående det smædeskrift som blev fæstnet på gabestokken i Altona og de vidste ikke hvem som skrev eller hvem som fæstnede den, og her er smædeskriftets tekst: Herren irettesætter dig, Satan¹⁹ / som bespiser Israel, [med] urenheder og [?] i haletudser / og som skriver urene amuletter i Satans navn / som fremstår som traditionens Moses, men hvis handlinger er som den onde Bileams / hans sjæl skal dø en ond død, som den onde Bileam / som en tyv har han brugt kabbala'en, snarligt skal hans fald ramme ham".²⁰ Hvis vi skal tro Grunwald, er det altså forfatteren selv, som prøver at undgå søgelyset. Håndskriftet er dog også interessant, fordi det i sin kolofon giver os nogle flere oplysninger omkring Josef Levy; han skriver sig nemlig som „Josef søn af Shim'on Tsvi fra Haag, som kaldes Josef Präger“,²¹ og at han har skrevet det for Leib b. Gottschalk (?) Halberstadt, i hvis eje de pågældende dokumenter befandt sig. Manuskriptet er dateret 9. Adar 5514 (3. marts 1754).²² Om han selv var indvandret fra Haag vides ikke på nuværende tidspunkt; måske var „Sim[on] b. Jos[ef] (Segal [et andet navn for Levi])“, som døde den 29. Nisan 5519 (26. april 1759) hans fader,²³ og den som var indvandret fra Holland.

Fra 1754 til 1767 har Josef Levy tilsyneladende ikke efterladt sig nogen fysiske spor i form af manuskripter eller andet, men i anledning af Christian 7.'s besøg i Altona i juni 1767, skrev han sammen med Chaim Furst et længere hyldestværk: התעוררות שמחה וששון בשבחות ורגנים

¹⁹ Zak. 3,2.

²⁰ Gengivet af Neubauer 1887 (note 12), s. 260. Teksten er undertegnet på en blanding af tysk, hebraisk og jiddisch med: „R. Ant[i]khi mit die ratz nes“, som nok skal forstås som „Rabbi Kande med den snottede tud“. 3. Ijar 5511 svarer til 27. april 1751.

²¹ Beskrivelse i on-line-versionen af Institute of Microfilmed Hebrew Manuscripts, <http://jnul.huji.ac.il/imhm/catalog.htm>. Navneformerne af Josef Levys navn er legio: Josepha Präger (Neubauer 1887 (note 12), s. 202); Yoseph Präger (Neubauer 1886-1906 (note 13) s. 755); Joseph Präger (Neubauer 1886-1906 (note 13), s. 949). Også på hebraisk er der forskellige stavemåder af hans familienavn; selv skriver han sig פרעג (digtet 1767, se nedenfor) i forskellige moderne kataloger skrives navnet פראגר (Yeshayahu Vinograd: אוצר הספר העברי. רשימת ספרים שנדפסו באות עברית מראשית הדפוס העברי בשנת 1469 עד שנת 1863. *Thesaurus of the Hebrew book*. Jerusalem, The Institute for Computerized Bibliography 1993-1995, s. 25) og פרגר (Jewish National and University Library, Jerusalem, se ovenfor).

²² Beit-Arié 1993 (note 13), s. 408, gengiver opdragsgiverens navn som Getschlik Halberstat. Jf. Grunwald 1904 (note 10), s. 94, som nævner en Levin b. Gottschalk Levi som Josef Levys arbejdsgiver, og som bad ham om at afskrive en af Eybeschütz' amuletter.

²³ Grunwald 1904 (note 10), s. 289.

ליהודים ק"ק אשכנזים ... אשר בעיר אלטונה ... בראותם את יקר תפארת גדולת אדוננו ... המלך קריסטיאנוס השביעי ... Dets tyske titel (som ikke er en ordret oversættelse af den hebraiske) lyder *Oden und Cantate, da Seine Kgl. Majest. zu Dänemark, Norwegen etc. Christian VII. die unschätzbare Kgle Gnade den allergetreuesten Erbunterthanen, den juden in Altona hochdeutschen Nation, huldreichst angediehn liess, mit dero höchsten Besuch ihre Synagoge zu beehren, von dem Cantor der gemeinde abgesungen etc.* Dette værk blev kendt også i ikke-jødiske kredse, idet det blev anmeldt i *Staats- und Gelehrte Zeitung Des Hamburgischen unparteyischen Correspondenten*, no. 113, d. 13 juli 1767,²¹ hvor Fursts og Levis værker²⁵ bliver beskrevet under overskriften *Von gelehrten Sachen*. Den anonyme recensent²⁶ foretrækker Cantate-delen, og skriver videre: „Ihr Verfasser heißt Joseph Levi, und lebt allhier in Hamburg; er ist kein Gelehrter, noch weniger ein Dichter von Profession, sondern har sich der Handlung gewidmet“, hvorpå kantatens hovedtanker bliver gengivet. Denne beskrivelse af Josef Levy sandsynliggør, at han hovedsagelig forblev beskæftiget indenfor handel og lignende områder. Efter denne positive recension fik Josef Levy dog kun kort tid til at videreudvikle sine digteriske evner, idet han døde små halvandet år senere.²⁷

Næste spørgsmål må blive, hvorvidt forfatteren også er den skriver som har skrevet digtet på pergamentet. Ifølge de oplysninger som Grunwald giver, ser det ud til, at dette spørgsmål kan besvares med ja. Han beskriver Josef Levy som bogholder, og at hans arbejdsgiver, som nævnt ovenfor, anså ham for en dygtig skriver; og i fortegnelsen over gravstene i Altona, står han som „Präger, Jos. b. Sim. (Sofer)“.²⁸ Måske

²¹ Grunwald 1904 (note 10), s. 94, note 1.

²⁵ : התעוררות שמחה וששון בשבחות ורגנים ליהודים ק"ק אשכנזים ... אשר בעיר אלטונה ... בראותם את יקר תפארת גדולת אדוננו המלך קריסטיאנוס השביעי ... *Oden und Cantate, bey Gelegenheit, da Ihro Königl. Majestät zu Dänemark, Norwegen etc. etc. Christian der Siebende, die unschätzbare Königl. Gnade Dero allergetreuesten Erbunterthanen, den Juden in Altona, Hochdeutschen Nation, huldreichst angediehn ließ, mit Dero höchsten Besuch ihre Synagoge zu beehren, von dem Cantor der Gemeinde abgesungen, nachdem zuvor auch das Gebeth, welches alle Sabbath und Feyertage, wegen Sr. Königl. Majestät langen Lebens und glücklichen Regierung, pflegt angestellt zu werden, war gehalten worden.*

[Altona]: In Junius 1767. - Forfatternavnene mangler på titelbladet, men de skriver sig inde i teksten som H. J. Furst og J. S. Levy, jun. Oderne er skrevet af Furst, kantaten af Levy.

²⁶ Muligvis Johann Joachim Christian Bode (Holger Böning: *Hamburg: kommentierte Bibliographie der Zeitungen, Zeitschriften, Intelligenzblätter, Kalender und Almanache sowie biographische Hinweise zu Herausgebern, Verlegern und Druckern periodischer Schriften*. Stuttgart 1996, s.179).

²⁷ 18. Kislev 528 = 28. november 1768. Grunwald 1904 (note 10), s. 289, nr. 3507.

²⁸ „Sofer“, eg. *sofer stam*, betegner en uddannet skriver af *Torah*-ruller, *tefillin*

kunne han ikke forsøge sig som religiøs skriver, deraf hans beskæftigelse som bogholder og senere handlende. Det er også sandsynligt at kun en erfaren skriver er i stand til at beregne det passende antal bogstaver i hver linie af digtet for at kunne give det dets tænkte udførelse, uden at alt for mange bogstaver skal „strækkes“ ud for at give det ønskede „layout“.²⁹ Denne måde at opnå en jævn venstremargen på er kendt fra f.eks. Torah-ruller. I det pågældende digt bliver denne teknik især brugt i den anden halvdel, hvor der også er tre tilfælde af brug af „bindestreg“ for at opnå det ønskede æstetiske effekt.³⁰ Det må også antages at digteren har været særligt veluddannet indenfor den bibelske tekst, taget i betragtning hvor mange bibelske vendinger som bliver brugt og alluderet til i digtet. Alt dette kunne passe til en *sofer Stam* (skriver af religiøse tekster).

Efter på denne måde at have fundet frem til baggrunden for digtets foranledning, dets forfatter, og dermed dets skriver, er vi nået frem til næste spørgsmål. Hvor almindelig er denne form for digte? Og hvordan blev digtet fremført – hvis det blev? Blev det læst, reciteret på samme måde som bibeltekster og bønner, sunget – eller sendte Josef Levy det direkte til kongehuset, uden at det blev fremsagt for andre?

Hebraisk lejlighedsdigtning i 1700-tallet

Lejlighedsdigtning var en meget almindelig genre i 1700-tallet, med rødder tilbage i tidligere århundreder. Der blev skrevet digte til fødsler, dåb, bryllupper, begravelser, og andre begivenheder.³¹ Heller ikke

(bederemme), *mezuzot* og andre religiøse tekster.

²⁹ Tekstafsnit H, linje 10b, 16b og 19a.

³⁰ Interessant nok blive lignende „bindestreger“ også brugt i Fursts og Levys *Oden und Cantate ...* fra 1767 (note 25), s. [13]. En forklaring kunne være at de her gjorde tjeneste som en form for markering af betoning ved opførelsen.

³¹ For eksempel kan det nævnes at Sjökvist beregner antallet af trykte svenske lejlighedsdigte i perioden 1600-1829 til henved 100.000 (Peter Sjökvist: *Tillfällsverser på ABM-institutioner*. Magisteruppsats, 20 p, vt 2001. Institutionen för ABM, estetik och kulturstudier. [Uppsatser inom Biblioteks- och informationsvetenskap; nr. 99]. Uppsala Universitet, 2001. Elektronisk publikation: <http://www.abm.uu.se/uppsats/pdf/2001/99.pdf>, s. 8). Til dette tal skal så lægges de som kun findes bevaret i manuskript, og alle de som slet ikke er bevaret. Jubilaet i 1749 foranledigede flere hyldestdigte; i *Bibliotheca Danica* (Chr. V. Bruun: *Bibliotheca Danica: systematisk Fortegnelse over den danske Litteratur fra 1482 til 1830 ved Chr. V. Bruun*. Genudg. med tillæg og henvisninger af Det Kongelige Bibliotek 1961-

hebraiske lejlighedsdigte er ukendte i 1700-tallet. Der findes eksempler på digte i anledning af f.eks. akademiske disputatsforsvar, hvor enten forfatteren eller digtets genstand – i disse tilfælde ofte kristne teologer – havde tilknytning til hebraiskstudiet, og digtet derfor var forfattet på hebraisk.³² I de fleste tilfælde har de dog sin oprindelse i de jødiske menigheder. Mange lejlighedsdigte gemmer sig formodentlig i private familiearkiver. Der er sandsynligvis et stort antal, som aldrig nåede længere end manuskriptstadiet, enten fordi de aldrig var tænkte til tryk og/eller fordi de blev oplæst ved den pågældende lejlighed og derefter lagt til side. Stjernerdiget tilhører en gruppe, fra hvilken, som nævnt foroven, vi har flere andre eksempler bevarede: hyldestdigte til kongelige personer. Men Stjernerdiget udmærker sig derved, at vi har en hebraisk original bevaret, uden oversættelse til noget andet sprog. Når det drejer sig om hyldestdigtene til de kongelige, gælder i de fleste tilfælde det omvendte forhold, nemlig at vi har oversættelsen bevaret, men ikke den hebraiske original.³³ At oversættelserne til henholdsvis dansk og svensk var de som blev trykt, blev trykt, skyldes formodentlig primært et ønske om at vise sin loyalitet over for regenten,³⁴ men der findes også den mulighed at man fra censurens side ønskede at holde sig orienteret om hvad der blev sagt i synagogerne. Praktiske problemer med at få adgang til hebraiske typer kan også have spillet ind. Fra slutningen af 1600-tallet blev alle bøger som tryktes i det danske rige underkastet censur (af større eller mindre omfang), for at forhindre udbredelsen af kætterske eller oprørske tanker.³⁵ For Altonas del ser det dog ud til at censuren af jødiske tekster blev varetaget af de lokale rabbinere,³⁶ som vel næppe kan have haft indvendinger imod hyldest-

1963), er fortegnet 48 trykte værker i denne anledning, som enten er beskrevet som digte, eller i titlen har ordene „Singgedicht“, „Cantate“, „Ode“, el. lign.

³² For en gennemgang af især det finske materiale, se Tapani Harviainen: „Levande hebreiska i Norden på 1500-1700-talen“, *Nordisk Judaistik* 16:1-2/1995, s. 75-82.

³³ Dette er for eksempel tilsyneladende tilfældet med de fleste af de cirka et dusin digte Marcus Maure skrev til svenske og danske kongelige personer i perioden 1782-1802. Af de lignende digte og andre tekster Eljakim Jakob Soldin forfattede i 1780'erne og senere, er dog mange trykt sammen med den hebraiske original, formodentlig fordi han selv, som uddannet trykker, kunne hjælpe med sætningen. Maures og Soldins digteriske virksomhed vil blive nærmere undersøgt andetsteds.

³⁴ Jf. Furst og Levy 1767 (note 25), s. [11], hvor hylstedigtet bliver beskrevet nærmest som en anmodning om fortsat kongelig velvilje mod jøderne i Altona.

³⁵ For en oversigt, se Jesper Düring Jørgensen: „Censur og bogundertrykkelse 1500-1849“, *Magasin fra Det kongelige Bibliotek*, vol. 8, nr. 3, 1993, s. 89-94.

³⁶ Arthur Arnheim: „Altonas hebraiske bogtrykkerier“ *Fund og forskning i Det*

digte rettet til de kongelige. Det er også svært at forestille sig at de danske myndigheder skulle have fundet dem problematiske.

Hvis vi ser på Altona-menigheden, finder vi flere eksempler på lejlighedsdigtning til kongehuset i årtierne efter 1749. I år 1760 blev en hyldest til Frederik den 5. i anledning af 100-året for enevældens indførelse trykt i Altona, med tysk tekst (s. 2-16) og hebraisk (selve digtet, s. [17]).³⁷ Dets fuldstændige tyske titel er *Das frohe Andenken der vor hundert Jahren im Königreich Dännemark eingeführten Souverainität, hat bey dem allergnädigst beliebten Souverainitäts Jubiläo, den 16ten, 17ten und 18ten October 1760 mit frohlockender Feyer und allerunterthänigsten Devotion celebrirt Die Altonaer Juden-Gemeinde*. Digtet er anonymt, men tildels ligner det Stjernerdigtet, idet det er opbygget som et akrostikon over ordene „Frederik den 5. Danmarks konge“ på hebraisk (פרידריך החמישי (מלך דענימרק). Den meget udførlige forklaring af teksten (måske for at glæde censorerne), med angivelse af citerede bibelvers etc., er ledsaget af nøjagtige beskrivelser af brugen af musikinstrumenter. Digtet mangler dog helt forfatteroplysninger; det eneste vi får at vide er, at det blev trykt af Aharon ben Eliyahu Katz i Altona.

Seks år senere lod samme menighed (eller en af dets medlemmer) trykke en klagesang på én side, igen på hebraisk og med hebraisk og tysk titel, i anledning af Frederik den 5.'s død: מספד אשר קיננו היהודים בק"ק אלטונה ... ח. ניסן תקק"ו ... שהוא יום קבורת ... המלך פרידריך החמישי *Klagelied, welches am Dienstage den 8ten Nisan, im Jahre der Welt 5526 (das ist, den 18 März 1766) als am Tage der Beysetzung des in Gott ruhenden Allerdurchlauchtigsten Königs und Herrn, Herrn Friederichs des Fünften, Königs zu Dännemark, Norwegen etc. glorwürdigsten Andendenks, die Juden in Altona, hochdeutscher Nation, abgesungen [ist]*. Her mangler dog oversættelse og forklaringer, og dette digt er heller ikke så „gennemarbejdet“ som hyldestdigtet til enevælden fra 1760.

Året derpå forfatter så Furst og Levi det ovenfor nævnte digt til Christian 7.'s besøg i Altona. Som kan ses af ovenfor nævnte titler er flere af dem benævnt „kantate“ og de siges at være blevet „afsunget“. I Fursts og Levis *Oden und Cantate ...* (1767) ved vi at dette var tilfældet. *Oden und Cantate ...* blev fremført med akkompagnement fra et orkester en sen onsdagsaften, da Frederik 7. tilbragte ca. en halv time i den ashkenasiske synagoge i Altona.³⁸ Menigheden må have opfattet dette

Kongelige Biblioteks samlinger, bind 39, 2000, s. 70.

³⁷ Denne begivenhed var anledning til adskillige lejlighedsdigte på dansk og tysk.

³⁸ For en beskrivelse af besøget klokken halv elleve den 8. juli 1767, se Mathias

som en særlig „helligdag“; den almindelige bøn for kongehuset indgår i teksten og den tyske titel siger udtrykkelig „nachdem zuvor auch das Gebeth, welches alle Sabbath und Feyertage, wegen Sr. Königl. Majestät langen Lebens und Glücklichen Regierung, pflegt angestellt zu werden“.³⁹ De forskellige dele benævnes „Recitativ“ og „Aria“, og de forskellige strofe må have blevet reciterede/sungne af hhv. kantoren og menigheden (selv om den tyske titel indeholder ordene „von dem Cantor der Gemeinde abgesungen“).⁴⁰ Man kan her foretage en sammenligning med de andre digte som kendes fra denne tid og som knytter sig til lignende begivenheder, og som tit i titlerne betegnes som „Singgedicht“, „Cantate“ og lign., og der står også at de blev „afsunget“ eller lignende beskrivelser.⁴¹ Sandsynligvis ville et digt i anledning af en kongelig fest ellers blive knyttet til den almindelige bøn for kongehuset, som læses som del af sabbats- og helligdagsgudstjenesten, i ashkenasisk tradition umiddelbart efter Tora-læsningen.

I Stjernedigtets tilfælde kan to ting tyde på, at også det var blevet fremsagt ved en offentlig lejlighed. Et indicium kunne være, at Overhofmarskallatet i brev til Josef Levy takker for et digt „zu einer Synagogenefeier“;⁴² et andet „omkvædet“ i digtets sidste del, men det kan ikke udelukkes at dette kun er et stilistisk træk. Hvis det blev offentligt fremsagt, må det formodes at dette fandt sted i synagogen, hvad der ser ud at have været sædvanen med denne form for hyldestidige i 1700tallet.⁴³

Til sidst et perifert, men dog interessant, spørgsmål: kunne kongen forstå Stjernedigtet, som var skrevet til hans og hans slægts ære? I

Hattendorff: *Höfische Reglements und Lustbarkeiten: die Besuche von Caroline Mathilde und Christian VII. in Hamburg und Holstein 1766-1772*. Hrsg. Ursula Willer. Hamburg 1999, s. 60-62.

³⁹ Furst og Levy 1767 (note 25), s. [1].

⁴⁰ Der er en vis usikkerhed om, nøjagtig i hvilken grad vekselsange var en del af synagogeliturgen i de tyske synagoger ved denne tid, men sandsynligvis var den omgivende kulturs kunstmusik begyndt at påvirke også kantorenes udtryksmåder (Geoffrey Goldberg: „Hazzan and Qahal: Responsive Chant in Minhag Ashkenaz“, *Hebrew Union College Annual* 1990, s. 217). Også menighedens *shammash* (synagogeforstander) kunne fungere som leder af den daglige bøn (Goldberg 1990, s. 206); det kan her noteres at Chaim Furst, Josef Levys medforfatter, tegner sig som netop *shammash ve-ne'eman* / *Schulbedienter* (Furst og Levy, *Oden und Cantate ...* s. [11f]).

⁴¹ *Bibliotheca Danica* (note 31), bd. 2, sp. 390-406, 415-469.

⁴² Grunwald 1904 (note 10), s. 100.

⁴³ Som eksempel herpå kan nævnes Marcus Maures ovenfor nævnte digte til det svenske kongehus.

kristne kredse blev hebraisk selvfølgelig studeret med henblik på en (bedre) forståelse af den hebraiske Bibel (Det Gamle Testamente), men det var få, der kunne skrive og – end mindre – tale sproget. Derimod indgik uddannelse i at læse hebraisk i de højere klassers uddannelse. Man kan derfor forestille sig, at i hvert fald den vokaliserede del af teksten (delvist) var forståelig for kongen, imens de uvokaliserede dele, og de sætninger, der var skrevet med kursivskrift, formodentlig gik ham forbi – hvis ikke det var ledsaget af en nu forsvunden oversættelse.

Bibliografisk historie

Hvornår Cod. Heb. Add. 10⁴¹ er indgået i KB's samlinger er usikkert. Add. (additamentum) viser på, at det er indgået efter Mehrens og Westergaards katalog over bibliotekets hebraiske håndskrifter, som blev trykt i år 1851.⁴⁵ Tilsyneladende er det kommet fra Universitetsbiblioteket, da det findes med i et gammelt seddelkatalog dækkende hebraiske håndskrifter i denne samling, der nu er inkorporeret i Det Kongelige Biblioteks samlinger (1938); på denne seddel er også Josef Levy nævnt som forfatter.⁴⁶ Det kan dog ikke identificeres iblandt de håndskrifter som er fortegnede i Alfred Krarups katalog⁴⁷ over disse samlinger. Oplysningen om Josef Levy synes dog at være gået tabt, idet digtet i år 1964 bliver nævnt uden forfatteroplysning i den liste over hebraiske håndskrifter i Det Kongelige Bibliotek, der blev mikrofilmet for The Institute of Microfilmed Hebrew Manuscripts.⁴⁸ På en kopi fra

⁴¹ Katalogbetegnelsen for Stjernedigtet varierer gennem årene.

⁴⁵A.F. Mehren og N. L. Westergaard: *Codices Orientales Bibliothecae Regiae Havnenses: enumerati et descripti. I-III.* - Havniae, 1846-1857.

⁴⁶ „Cod. Hebr. Add. X. rotul. 11. Ling. Hebr. – Script. quadrata. – A. 1749. – Membran. – Corium unum. – Cm. 92x58. Continent Carmen panegyricum propter sollempnia scriptum, quibus annus CCC post gentem Oldenburgicam regnum adeptam celebratus est [tillagt i hånden: (28. Oct. 1749)], dedicatum Frederico V et uxori Liviae, autore Josef Levi.“

⁴⁷Alfr. Krarup: *Katalog over Universitetsbibliotekets Haandskrifter i Samlingerne. E donatione variorum, Additamenta, Rostgaards, Schønnings og Ørstedes Samling.* (2 bd.) - Kbh., 1929-35.

⁴⁸אלוני, נחמיה ואפרים קופפר, רשימת הצלומי כתבי היד העבריים במכון. חלק ב. כה"י בספריות : ספרד ושויצריה N. Allony & E. (F.) Kupfer: *List of photocopies in the institute. Vol. 2: Hebrew manuscripts in the libraries of Belgium, Denmark, the Netherlands, Spain and Switzerland* Jerusalem, State of Israel, Ministry of Education and Culture, the Institute of Hebrew Manuscripts 1964.

den pågældende mikrofilm er de mikrografiske bogstaver synlige, men ikke meget mere; måske er de simpelthen blevet overset. På grund af sin størrelse er den blevet opbevaret som en rulle, og med tiden var pergamentet blevet meget udtørret og stift. I forbindelse med udstillingen *Skriftens forvandlinger* (Det Kongelige Bibliotek, foråret 2002) blev pergamentet, gennem Det Kongelige Biblioteks Bevarings- og Konserveringsværkstedes indsats, rullet ud i sin helhed og kunne dermed uden risiko for skade studeres.

Sprog og indhold

Der skal indledningsvis bemærkes, at hebraisk i midten af 1700-tallet ikke var blevet til det dagligt brugte sprog som vi kender fra nutiden, både i og uden for Israel. Selv om det var blevet brugt som skriftsprog igennem hele middelalderen, var det stadig afhængig af de klassiske tekster med hensyn til dets vokabular, og den grammatiske forståelse var også baseret på hvordan f.eks. *tempi* etc. blev udtrykt i antikken. Først i anden halvdel af 1700-tallet intraf det, som almindeligvis bliver benævnt det hebraiske sprogs genopstandelse, med *haskalah*-bevægelsens brug af hebraisk til andet end „klassiske emner“, som også skabte behov for f.eks. et nyt vokabular. Hvad angår den hebraiske digtning, var den i løbet af hele middelalderen blevet influeret af især den arabiske digtning og dens normer, med hensyn til metrum etc., og influenserne fra den iberiske halvø havde spredt sig over hele Europa.

I det følgende gives en tentativ oversættelse af Josef Levys digt. Da ikke alle ord og/eller vokaliseringer kan verificeres fra andre kilder, vil forståelsen af enkelte ord blive baseret på dets kontekst, og den vokalisering, der ligger til grund for oversættelsen af de uvokaliserede passager, tilpasses de omgivende rim, da det må formodes at forfatteren har forestillet sig at stroferne skal rime med hinanden. Ligeledes, i efterligning af digtet fra 1767 med dets parallelle tyske oversættelse, følger tegnsætningen ikke altid rimene; i oversættelsen tillades det sætningerne at gå over en strofeadskillelse. I originalen skelnes stroferne fra hinanden ved hjælp af ' , disse er i den hebraiske tekst nedenunder erstattet af \ .

Som man vil kunne se, har Josef Levy i særdeleshed brugt Bibelen som inspirationskilde til sit værk. I flere tilfælde gengives citaterne ordret, men tit bliver også den bibelske sætning omformuleret, enten for at give en i sammenhængen bedre mening, eller – i de fleste tilfælde

– for at få de ønskede rim. Et anden gennemgående detalje i ordet er bruget af kombinationen תנועות (*tnu'ot*) og יתדות (*yatedot*) som her ordret oversættes med „bånd og knager“, selv om det her drejer sig om termer indenfor den hebraiske prosodi, nemlig forskellige kombinationer af lange og korte stavelser.⁴⁹ Et andet gennemgående problem er hvornår digteren tilsigter kongen og hvornår objektet er Gud; denne uklarhed bliver også forstærket af brugen af de mange bibelciter, oprindelig prisende Gud, men her tilsyneladende brugt på kongen. Jeg har derfor valgt ikke at skrive pronominerne med stort bogstav, undtagen når det med største sikkerhed drejer sig om omtale af den guddommelige magt.

A1-4 „Knoppen“

A1 Den midterste tekst (uvokaliseret)

יובל הוא תהיה לכם לפ"ק Det skal være et jubelår for jer⁵⁰
(ifølge den lille årsregning)

A2 Større tekst rundt om midten (uvokaliseret)

וקראתם דרור בארץ לכל יושביה [I skal ...] udråbe frigivelse i landet
for alle dets indbyggere⁵¹

A3 Den lille tekst på højre side nedefra og op (vokaliseret)

צלח רכב על מרכבות מלכותך בהור Drag ud på dit kongeriges vogne, i
יופי תחדנה מלך עיניך strålende herlighed skal dine øjne
skue din konge⁵²

⁴⁹ For en nærmere beskrivelse, se Benjamin Hrushovski: „Prosody, Hebrew“ *Encyclopaedia Judaica*, Jerusalem 1972, vol. 13, sp. 1195-1239.

⁵⁰ 3. Mos. 25,10 (1992). Den numeriske værdi af ordene תהיה לכם er 510 (420+90), hvad sammen med tilføjelsen לפ"ק angiver at årstallet er (5)510, dvs. 1749-50. De første to ord er skrevet med mindre skrift (især הוא), formodentlig for at undgå at de bliver inkluderet i „årstalsangivelsen“.

⁵¹ 3. Mos. 25,10 (1992).

⁵² De først to ord er hentet fra Sl. 45,5. Læsemåden תחדנה מלך er meget usikker.

A4 Den lille tekst på venstre side oppefra ned (vokaliseret)

בנות מלכים ביקרותיך נצבה בכתם
אופר שגל לימיניך

Kongedøtre går dig i møde,
smykket i Ofir-guld, en dronning
ved din højre side⁵³

B1-2 Guirlande (fra højre)

והיה כעץ שתול על פלגי מים אשר
פריו יתן בעתה ועל יובל ישלח שרשיו
ולא יראה כי יבא חם והיה ליהו רענן
ובשנת בצורת לא ידאג ולא ימיש מעשות
פרי

Han er som et træ, der er plantet
ved bækken; det bærer frugt til rette
tid. [D]et sender sine rødder mod
vandløbet, det frygter ikke, når
sommerheden kommer, dets blade
er grønne. Det bekymrer sig ikke i
tørkeår og holder ikke op med at
bære frugt.⁵⁴

C1-2 Kerubernes basunbannere

Den øvre højre kerubs banner

ויהי כאחד למצצרים ולמשררים
להשמיע קול אחד להלל

På én gang stemte trompetblæserne
og sangerne i for med én røst at
lovprise og takke⁵⁵

Den øvre venstre kerubs banner

וכל עם הארץ שמח ותוקע בחצרות
והמשררים בכלי שיר ומודיעים להלל

[A]lle storbønderne jublede og
blæste i trompeter, og sangerne
med deres instrumenter førte an i
lovsangen⁵⁶

⁵³ Teksten er tydeligt inspireret af Sl. 45,10; dog bliver ordene her bragt i en anden rækkefølge, øjensynlig for at opnå rimene. Jf. også Furst og Levys 1767 (note 25), s. [4], [13].

⁵⁴ Sl. 1,3; Jer. 17,8. Dette er det eneste sted hvor det sted, hvorfra teksterne er hentet, er angivet. En lille detalje, der bør bemærkes, er markeringen over ordet "yovel" (se ill.), selv om det her betyder „vandløb“ og ikke „jubilaum“.

⁵⁵ 2. Krøn. 5,13.

⁵⁶ 2. Krøn. 23,13.

DI-2 Standerne

Højre stander

מחבר התהלה / שם כיוור בראש המגלה / להוד נמרץ / דמות כדור	Lovsangens forfatter har sat et panel i rullens begyndelse, vi vil for æren i hast frembringe et afbillede af jordkloden,
ארץ / לקרוא ליושביה דרור / כי לזאת יום זה הוברר / ולכן ליתר	til at frigive dens indbyggere, ⁵⁷ thi for dette er denne dag udvalgt, og til forøgelse af
התפארת / חקק בציון עטרת / האות יובל / על כי בשמחות וגיל	pryden har han indprentet i Zion, bannerets krone er ført frem. Thi med glæde og
יובל / יום זה מימים / מכל אהשרפמי המלך והפרטמים /	jubelårsfyrd skal [den] bryde frem, denne dag blandt [andre] dage; fra alle kongens guvernører og adelsmænd,
הפחות ויתר השרים / ומעמים יחד זקנים ונערים / להרימו על	stormændene og alle de øvrige fyrster, ⁵⁸ og fra folkeslag, gamle og unge sammen, skal løfte ham over
רם המעלות / ולמען זכרונו נצח להעלות / חכמות עת צבי	de højeste højder, og for at hans minde evig skal være til at ophøje. Tidens vished,
התפארה / עודפת היום על חמשת אלפים ליצירה / תהיה לכם	lægger denne dag et prægtigt smykke ⁵⁹ til skabelsens fem tusinder, det skal blive for dem ⁶⁰
לעדות נאמנה / כי הנוסף יסופר בזאת השנה / סך עשר וחמש	et fuldkomment vidnesbyrd, thi det der er tillagt skal tælles op i dette år, summen af ti og fem
מאות / לזמן ראשית הבריאות / ואם לעת מוקטרת מור ולבונה /	hundrede sammen med tiden fra skabelsens begyndelse, der mon ,ombølget af myrra og røgelse“, ⁶¹

⁵⁷ Jf. foroven.⁵⁸ Jf. Est. 1:3, 3:12.⁵⁹ Jf. Es. 28,4.⁶⁰ En gentagelse af ordlegen i begyndelsen, da den numeriske værdi af *לכם* er 510, dvs. sammen med de nævnte 5000 giver de årstallet 5510.⁶¹ Højs. 3:6.

נראת במילואתה הלבנה / דימהו דמות ירח / וגם כפתור ופרח /	viser sig i månens fuldstændighed. Hans billede er et afbillede af månen, ⁶² og 'vulst og blomst' ⁶³ har
כל כותרת גלה / טהור על פני כלה / ועל דבר אשר נגע קצה העליון	ethvert søjlehoved fremvist, rent er det hele. ⁶⁴ Og et ord, hvis øvre kant nåede
את שפת הגליון / וכן למטה תחתיה במקצוע השנית / בצדה תשובה	kanten af bogrullen, og så nedad under den, i det andet hjørne, på dets side svar og
ומענית / להורות כי קצר המצע מהשטרע ההלולים / הנשמעים	genmæler, for at lære at den slet ikke er tilstrækkelig ⁶⁵ [til] de glædelige hyldester, der bliver hørt
בכל הגבולים / מכל עבדי אדוני המלך / בכל עיר ופלך / או מכל	over alle grænser, fra alle min herre Kongens undersætter, i hver by og hver landsende, eller fra hver strube
קול הרינה / אשר יעבור בכל המדינה / כמו גם המחבר / תהלת	lovsangen, som skal lyde i hele riget, ligesom forfatteren skal fremsige
פיו ידבר / וכפי מאודו / רשם בכתב ידו / בעט סופר / את אמרי	sin munds lovsange, og alt efter sin evne har han skrevet med sin hånds skrift, med en skrifters fjer, de smukke ord
שפר / לאדוניו המלך והמלכה ריעתו / יונתו תמתו / וכאשר נפשו	til sin herre Kongen og Dronningen, hans ledsagerske, hans due, hans ét og alt, ⁶⁶ og ligesom hans sjæl
כסף / בצורת תפוח זהב / במשכיות / כסף / וכקרסים בלולאות /	er sølv, i form lig et æble af guld på billeder af sølv, ⁶⁷ og som hæfter i bøjler ⁶⁸
את הברכות וההודאות / ואם הון בנים / ועושר וכל דבר כושר /	er velsignelserne og taksigelserne. Og om [det gælder] ejendom, sønner og rigdom og alle passende ting:

⁶² Eg. måneden, hvis ordet skal rime med det efterfølgende citat.

⁶³ 2. Mos. 25,33.

⁶⁴ Muligvis inspireret af 2. Mos. 25,33ff.

⁶⁵ Jes. 28:20, eg. „sengen er for kort til at strække sig ud i“.

⁶⁶ Jf. Højs. 6,9.

⁶⁷ Jf. Ords. 25,11.

⁶⁸ Meget fri oversættelse; formodentlig „noget der passer som hånd i handske“.

הן הנה נהלת אבות / הביא במעשי כרכבות / שני כתובים	disse, se de er en fædrearv. Han har ført frem som rundskrivelser[?] to skrifter
המעידים לזה יחד / כי אם בכראשית כעץ שתול / על פלגי מים	der sammen vidner om det. Sandelig, i begyndelsen der var 'som et træ, der er plantet ved bækken', ⁶⁹ [nu]
יותאחד / סכום קטן שאנחנו עומדים בו / להעיד כי נמצא יובל זה	skal forenes en lille skare, som her vi står, at bevidne at dette jubilæum skal finde sted
בקרב / יגיד עליו רעהו / שהוא לעץ עושה פרי למינהו /	i dets midte. ⁷⁰ Enhver skal fortælle sin nabo, at Han til hvert træ gør frugt efter dets art, ⁷¹
והדברי אמורים / כי לח הונטע על מי רודפים ועכורים / רק בשמחות	og mon mine ord er sagt, fordi (en) frisk (gren) er blevet plantet på jagtende og oprørt vand, alene med glæde

Venstre stander

ורוחות / נהול על מי מנוחות / וגם דבר זה לכבוד / ואות	og frihed fra bekymringer, leder han mig til det stille vand, ⁷² og også dette ord alene, og
שיר מבלעדו / בס במעשי חושב / הפרט קטן יתחשב /	sangens bogstav foruden, med dem i kunstfærdigt væv, ⁷³ skal den ubetydelige del medregnes,
אחרי כן לכבוד הדר האדרת / ויופי הסוחרת / עלה	sidenhen til herlighed. Storhedens majestæt og marmorets skønhed er steget op
להאיר ככוכב נוגה / זוהר המדרגה	til at lyse som Venus, ⁷⁴ klippevæggens glans,

⁶⁹ Sl. 1,3.⁷⁰ Alt. "i en nær tid".⁷¹ Jf. Gen. 1,12.⁷² Jf. Sl. 23,2.⁷³ Jf. Ex. 26,1.⁷⁴ Targ. Est. II 2,7.

כאשר מחרכים מציץ / כן ירבה ויציץ	når [han] spejder gennem gitteret, ⁷⁵ så skal han vokse og ,sætte skud og få blomster', ⁷⁶
כשמש אור יזרח / וכשושנה עמו יפרח	som solen skal han kaste sit lys, og som liljen skal hans folk blomstre.
והנה שם סיבו / להעל בקרבו / שבת משור / המולך בכישור	Og se, Han har udset hans forfader til at drage op iblandt dem, ⁷⁷ retfærdighedens scepter, som regerer med kyndighed,
וממנו יעלה / מעלה מעלה / עד כי יגיע לאור יופיע	og fra ham skal det stige højere og højere, indtil det opnår den lyskraft som skal vise gennem
בכל מיני ברכות / שמות המדינות / ראשי הממלכות	alle slags velsignelser landenes anseelse. Kongerigets styrelsesmænd
הסובבים למו חליפה / לשם ותהלה / ובדבר דורש גם	omgiver dem med galladrugt, ,til berømmelse og lovsang', ⁷⁸ og spørger til
שם הפרט מפורש / והנה מילא את תנועותיו / על כל	hver enkelthed. Og se, dens bånd er gået over
גדותיו / בשלש מאות ועשרים / להיות המספר כעת מורים	sine bredder. ⁷⁹ Tre hundrede og tyve år er ved at blive til en tid af vejledere,
כמה שהוא מיום הולדת המלכה דארטעאה הגבורה	der er lige så lang tid som fra dronning Doroteas ⁸⁰ fødselsdag, den mægtige,
באשר היא כשבטה תפארת הצפירה / ואם הלאומים לקים	thi hun [var], lig sin skægt, juvelen i kronen ⁸¹ og folkenes moder imod en modstander,
כן מלאות לה הימים / ובמלאכת השיר משולבות / כזהב	selv i sin alderdom. Og i digtningen blev sammenflettet, som rent
טהור מעשי עבות / בו התנועות והיתדות / יחד שנים עשר הן /	guld, fletninger af bånd og knager, og sammen er de tolv,

⁷⁵ Jf. Højs. 2.9 (?).

⁷⁶ Num. 17,23.

⁷⁷ Jf. Ex. 33,3.

⁷⁸ Sef. 3,20.

⁷⁹ Jf. 1. Krøn. 12,16. Formodentlig også her en ordleg med termen, se ovenfor.

⁸⁰ Dorotea af Brandenburg (1430-1495), g. m. Christian 1. 1449.

⁸¹ Eg. "kronens pryde".

כי כן ימלאו תמרוקיהן / ממספר המבורכים / הלא המה	thi så skal deres skønhed blevet fuldbyrdet, ⁸² af antallet af de velsignede. Mon ikke disse er de konger,
המלכים / אשר כמו ממשפחת רמה הזאת / לבית אבותיהם לאחוזת / ותשע תנועותיו לכדנה באים להורות / את מספר הגבורות /	der er opstået i denne høje familie, ⁸³ til deres fædrenejem til arvegods, og ni af dets bånd kommer alene for at vise antallet af heltedåd.
הגבוהות והבצורות / נחמדות ויקרות / אשר הנחילו	Tårne ⁸⁴ og befæstninger, smukke og kostbare, som de ophøjede har givet i arv
הרמים / באלה הימים / האב לנינו ונכדו / הן המה	i disse dage, forfaderen til sin slægt og sine efterkommere, ⁸⁵ se disse [er]
יורשי הודו / ולדור האחרון / הזכיר עוד לזכרון / מתי העוז	arvingerne til hans majestæt, og indtil sidste slægtled vil mindet bestå. Kraftens mænd er [som en]
מטע / פרח כציץ נטע / כי קץ ליצירה היו מונים / שני	plantage, den er blomstret som en blomst fra et skud, som allerede ved skabelsen var mangfoldig. To
מאות ועשר שנים / מלבד יתרי נחמדים / אשר שם נצמדים / יעלו לעד / קרואי מועד / שם שבח	hundrede og ti år, ⁸⁶ i sig selv endnu mere ønskværdige hvor de tilføjes. De skal stå frem til at vidne for evig, de er blevet sammenkaldet til en højtid, der er pris
ותהלה / שמחה רינה וגילה / כן יהי למו נצח / עוד	og lovsang, glæde, sang og fryd. Sandelig skal her for dem være evig magt
והדר ופצח / ימלא דורי דורים / היקרים מבדלחים ודרים	og herlighed og sprudlen, den skal opfylde slægtleds boliger, de dyre af bedellium og perlemor.

⁸² Jf. Est. 2, 9,12.

⁸³ Antallet af konger i den Oldenborgske æt, fra Christian I. til og med Frederik 5., er tolv.

⁸⁴ Eg. bjerge.

⁸⁵ Jf. 1. Mos. 21,23.

⁸⁶ = 1539? Det er uklart, hvad dette hentyder til.

*E Tre ord (uvokaliseret)*פשוט מעשר תנועות Enkel af ti bånd⁸⁷*F Stjernen*⁸⁸

אהל אפרן הוד אוצר נחמד / מאות שנים שלש הודו עמד	Et paladstelt ⁸⁹ af pragt, et ,kosteligt forråd', ⁹⁰ hundrede år trefoldig har hans majestæt bestået.
עודנו אבו היום מי מלל / על כן אל מי הודות אל מי הלל	Endnu forbliver hans slægt ⁹¹ for os, denne dag ,hvem har fortalt'[dette]?' ⁹² Derfor, til hvem skal vi rette tak, hvem lovprise?
לילות גם ימים שבח עם רנן / אל נוצר פריו יען הוא חונן	Nætter og dage, pris med lovsang, til vogteren af hans efterkommere, fordi han er barmhjertig,
יחון מגבעות עולם ממגד / גם גרש ירח למר מנגד	Han skal gavmildt give af herligheden fra de ældgamle bjerge, ligesom til dem af månedens afkast. ⁹³
דורש תימן צפון ים גם קדם / הון טור פטדה ברקת גם אדמ	Han kræver fra syd, nord, vest og øst en rigdom af en række af topas, smaragd og karneol, ⁹⁴
את טל שמים עם ארץ שמן / גם מאיי אלישה ארגמן	himmelens dug med den fede jord, og fra Elisas øer purpur. ⁹⁵

⁸⁷ Her møder vi for første gang en af Josef Levys „forklaringer“ til digtets opbygning. Nøjagtig den samme frase bliver brugt i hans del af digtet fra 1767 (Furst og Levy 1767 (note 25), s. [15]), hvor den ganske rigtigt introducerer et afsnit opbygget omkring ti vokaler i hvert strofe.

⁸⁸ Hvis man begynder læsningen af stjernen med bogstavet *alef* i Oldenburg, bliver stjernens tekst en logisk fortsættelse på det forudgående venstre banner. I transskriptionen er finalformerne gengivne som de er skrevet i originalen.

⁸⁹ Jf. Dan. 11,45.

⁹⁰ Ords. 21,20.

⁹¹ Eg. afkom, 'skud'.

⁹² I. Mos. 21,7.

⁹³ Jf. 5. Mos. 33,14f

⁹⁴ Jf. 2. Mos. 28,17ff.

⁹⁵ Jf. Ez. 27,7. Muligvis en hentydning til England i dets rolle som drommings fødeegn.

נא עטריהו כבוד הוד גם הדר / כי מי כמכה בקדש נאדר	Se, de har kronet ham med ære, majestæt og herlighed, hvem er som du, så hellig og mægtig ⁹⁶ .
קרנות צדיק הרים אל נוח טוב / לפני שמש נצח יתמיד רטוב	Den retfærdiges horn har han højnet over en god plads, under solen skal Han evig lade ham opstige, [lig] en saftfyldt plante. ⁹⁷
בואו הרבו שיר היטיבו נגן / הודו אל כי חוסים בו הוא מגן	Kom, forøg sangen, „spil dejligt“ ⁹⁸ , giv tak til ham, der for den, der søger tilflugt hos ham, er et skjold, ⁹⁹
אור זרוע לצדיק מגדלו / נטע שורק ויבן מגדלו	„lys stråler frem for den retfærdige“ ¹⁰⁰ fra hans storhed, han har plantet en vinranke og bygget et vagtårn, ¹⁰¹
ויתן על זיו קומתו כתר / צח מחלב גם פריו מנתר	og han har kronet ¹⁰² dens højheds glans, hvidere end mælk, ¹⁰³ også dets frugt er hvid, [som vasket] med lud.
ויצף ראשו כתם פז לטוהר / עשה תפארתו לתיבה [?] צוהר	Han har dækket hans hoved med det reneste guld ¹⁰⁴ til klarhed, hans pryd er kronen på værket, ¹⁰⁵
ראש כוכבים כי רמו זיו הודו / המציא לו בת מלך עזר נגדו	„stjernehimlens tinde, så højt oppe“ ¹⁰⁶ [er] hans majestæts glans. Han har fundet ham en kongedatter [til] hjælper, der svarer til ham, ¹⁰⁷

⁹⁶ Jf. 2. Mos. 15,11.⁹⁷ Jf. Job 8,12.⁹⁸ Sl. 33,3.⁹⁹ Jf. Sl. 18,31.¹⁰⁰ Sl. 97,11.¹⁰¹ Jf. Jes. 5, 2.¹⁰² Alt. „han skal krone“.¹⁰³ Klag. 4,7¹⁰⁴ Jf. Højs. 5,11.¹⁰⁵ Eg. „han har gjort hans skønhed til arkens tag“ (hvis læsemåden er rigtig), jf.

1. Mos. 6,16.

¹⁰⁶ Job 22,12.¹⁰⁷ Jf. 1. Mos. 2,18.

עדין שח עליו בושם גם פנג י כל קמיהם ימסו כדונג	hans pryde har Han forenet med ham, balsam med sødme. Som voks skal alle deres fjender smelte.
גם נראו נצנים אף חנטו פג / יצא זיום / לנצה כל יפג	Også deres blomst er blevet synlig, ¹⁰⁸ ligesom fignen modner, ¹⁰⁹ er hans pragt fremtrådt med fremgang, den skal ikke svækkes.
נא דורש עת מה יובל זה יצא / ישיב דורש לו כי עתו מצא	Oh, den som spørger ¹¹⁰ til tiden, hvorfor dette jubilæum er stået frem, han skal svare den som spørger om det, at nu er dets rette tid.

G Indre tekstfelt i stjernen

על מי מנוחות יונח / Til det stille vand skal han blive
ledet¹¹¹

H Sang (Kantate)

שיר	En sang
מכוון בהתחלתו משמנה תנועות / פשוטות	i dens begyndelse baseret på otte korte bånd
על ספר חרוטות / וחרוזי מלאים שבח הלולים	på en rulle med graveringer og dets rim er opfyldt af lovtalers pris
וראשיתם יקר שבט מושלים :	og deres begyndelser har holdt for dyrebar herskeres slægt
וראוי וחרוזי אחרי כן הודתו /	Og passende og rimet har han derefter takket ham.
ועל משקל יסודתו /	Og på et metrum er dets fundament
משתי תנועות /	af to bånd
ויתד ושלוש תנועות /	og en knage og tre bånd
ויתד ושתי תנועות /	og en knage og to bånd

¹⁰⁸ Jf. Højs. 2,12.

¹⁰⁹ Formodentlig hentydning til den nyfødte kronprins.

¹¹⁰ Over ordet דורש (*doresh*) findes en markering, som det desværre ikke er lykkedes mig at finde en forklaring på.

¹¹¹ Variant af Sl. 23,2.

/ ויתד ושתי תנועות /	og en knage og to bånd
/ בדלת ובסוגר /	i første halvdel af linien, tillige i den anden
/ כזהב סגור /	som rent guld.
/ וראשי חרוזיו וממלו /	Og rimenes begyndelser og det som er forud for det,
/ כבוד אומר כלו /	alt fremsiger ære
/ ותוכו יצוף אהבה /	og er fyldt af kærlighed.
ינצח לבעליו ברכת שלום וטובה	Fredens og det godes velsignelse skal råde øver hans herre
/ ואשר שם על זאת רעיונו /	og den, der har lagt sin stræben i dette [digt],
שוכב תחת רגלי אדונו	han hviler under sin herres beskærmelse. ¹¹²

I Indledende strofe / „refræn“

/ אנה! היום זה אלינו /	Hør! Denne dag er for os
/ לשיש אותו מימינו /	til at glæde os er dets kendetegn, i al vor tid
/ דיצה! כי האיר נוגהינו /	glæde! Thi han har tændt vort lys,
/ נזכיר על כן שמחתינו /	derfor skal vi prise vor glædesstund.
/ בו יסד שבט מלכנו /	I den har han grundet vor konges slægt ¹¹³
/ ויקם הוד זיו מושלינו /	og oprejst vore regenters æres majestæt.
/ רודה חן כעת ארצנו /	barmhjertighed hersker nu over vort land
: גובר את חסדו עלינו :	han skal bestandig se til os i sin nåde.

¹¹² Jf. Rut 3.

¹¹³ Alt. „scepter“.

J Afsluttende digt

הנה זמן הגיע / להשיש את לבבינו	1a	Se, en tid er kommet, at glæde vore hjerter
מזכיר לאור הופיע / גדולת בית אדונינו	1b	[det] man omtaler til at lyse er trådt frem, vor herres slægts storhed
משפט מלוכה כי קם / כיום הזה לראשינו	2a	en kongelov ¹¹⁴ der er vedtaget nu for os
לכן לאות טוב הוקם / בכל יובלו בתוכינו	2b	Derfor er det blevet gennemført som et godt tegn, iblandt os, i hele hans jubilæum,
לחוג ולקרוא מועד / כאז עשו אבותינו	3a	at fejre og at kalde til højtid, som vore fædre førhen.
כן גם אנחנו לעד / להשמיעו בימינו	3b	Så vil også vi vidne og proklamere den i vore dage
כבד נכבד יומו / ונזכירו לבנינו	4a	vi vil sandelig ære hans dag, og minde vore børn om den.
הוכן לזאת עד תומו / ביום הזה לשמחינו	4b	Den er forberedt ¹¹⁵ til dette i sin fuldkommenhed på denne dag for at glæde os
אמנם יום הזה אלינו / וכו'		Sandelig, denne dage er for os etc. ¹¹⁶
פרח כציץ מטע עוז / להקים שם לעטרונים	5a	Han er blomstret lig en blomst, ¹¹⁷ en kraftens plantage, for at give et navn til de kronede
לתת לשבטו מעוז / אשר מלך לצפונים	5b	for at give hans slægt styrke, den som har hersket over nordenvindene ¹¹⁸
ראשון קריסטיאנוס / מאלדנבורג בשלטונים	6a	Den første Christian [kom] fra Oldenburg med magt

¹¹⁴ Jf. 1 Sam. 10,25.

¹¹⁵ Fejlvokalisering (?) *hukhen* i st. f. *hukhan*.

¹¹⁶ Jf. passage I ovenfor.

¹¹⁷ Jf. ovenfor! Hvorfor *ke-tsits* er markeret som en forkortelse er uklart.

¹¹⁸ Alt. „de nordlige“ (lande?).

ועד לעמו מנוס / אבי מכל תחכמונים	6b	evig for sit folk, for min fader en tilflugt. Med alle vise rådgivere,
יסד כבוד תפארתו / בהתחננו לכתרונים	7a	Han grundlagde sin pryds ære gennem sit bryllup blandt de kronede ¹¹⁹
ועוז הדר משפחתו / ערוך אליו לדמיונים	7b	og hans families herligheds kraft kan sammenlignes med hans ligemænd.
דיצו בני דודנים / בכל שבח והגיונים	8a	børn af fætre har glædet sig, ¹²⁰ over hver lovprisning og musikstykke
יען למאות שנים / כהיום לו שלש מונים	8b	for det hundredtal af år som denne dag blevet trefoldige for ham.
רנן תנו / כי ערכיו / (לעולמי עד) בזיו חונים	9a	En sang skal I synge ¹²¹ thi hans værdi (for evig) med brillans skal foræres[?]
זרעו אשר מברכיו / עלי כסאו יקר שונים	9b	Hans efterkommere som hans velsignelser. Hans trones højder skal gentage sin værdi.
יגין לעמו נצח / כמו מגן ושריונים	10a	Han skal evig beskytte sit folk ligesom et skjold og en rustning
אף רננו עוד פצח / להוד יופי ועין יונים	10b	Sandelig, råb højt af glæde! Han er forblevet alvorlig. Til skønhedens majestæt og duernes øje
כי הוד אדונינו היא / פרי מלך הברטונים	11a	thi vor herres ære er hun, den britiske konges barn
היום בכך גיל נביא / ונשיש תוך קהלינו	11b	derfor skal vi denne dag frembære glæde og fryde os i vor menighed.
אמנם יום הזה אלינו / וכו'		Sandelig, denne dag er for os etc.

¹¹⁹ Formodentlig hentydning til Christians I.'s bryllup med Dorotea.

¹²⁰ Det er uklart hvad dette hentyder til.

¹²¹ Findes eg. ikke i *qal*.

הבו כבוד מלכנו / לשבח תהלתו	12a	Frembær vor konges ære ved at synge hans lov
דרשו הדר מושלינו / לכל רואי תמונתו	12b	Beskriv vor herskers herlighed for alle som ser hans billede,
חנו כאז יגידו / יספרו את פעולתו	13a	hans charme skal de derefter fortælle, de skal beskrive hans værk.
נצח עדי יעידו / דמות כי אין לחכמתו	13b	Evindeligt skal de bevidne at intet kan sammenlignes med hans visdom.
מוכתר בחסדו תמיד / סמכתהו כצדקתו	14a	Altid smykket med hans nåde har den støttet ham, ligesom hans retfærdighed.
יען לשונו תצמיד / דבר צדק וחמלתו	14b	På grund af hans tale skal du udbrede et ord om retfærdighed og dens tålmodighed.
יפרוץ לים גם מזרח / ועל תימן גבורתו	15a	Det skal blive udbredt over havet, både [imod] østen og imod sønden hans heltemod,
משם כבודו יזרח / וצפון שם דבירתו	15b	herfra skal hans ære stråle og her i norden er hans allerhelligste.
שלח אני תרשישה / להראות הוד גדולתו	16a	Han har sendt galeoner for at vise sin storheds herlighed,
רודה עלי יבשה / וימים כתבונתו	16b	han har underkuet det tørre lands højder, og havene, i sin visdom.
יום זה לחוגג אוה / לכל אנשי סגולתו	17a	Denne dag var ventet af den fejrende, af alle hans udvalgte,
קימו בכך כי צוה / עשו את טוב אדונינו	17b	Altså, stå op, ¹²² thi han har budt, deltag i vor herres glæde.
אמנם יום הזה אלינו / וכר		Sandeligt, denne dag er for os etc.
ויהי כבריא אולם / יריד שבים ועולמים	18a	Han skal bevare helsen, ¹²³ alle tidsaldres elskede,

¹²² Uklart, hvordan verbet skal forstås.

¹²³ Jf. Sl. 73,4, „sund og fed“.

וְחַי הַדְרַת עוֹלָם / הַיּוֹתָה זֵוּ לְאִישׁ תַּמִּים	18b	og verdens storhed leve, brillans for en fejlfrihedernes mand
צַח בַּהוֹד אַפְרִיזִן / וַיִּנְחַל אַחֲרֵית יָמָיו	19a	evig [under] en baldakin af majestæt, og til eftertiden skal han efterlade
עֲרַכְם בַּחֶסֶד עֲלִיזִן / לְיוֹצֵאָם בֶּן מַחֻכְמָיִם	19b	deres værdi gennem Guds nåde, til den som har frembragt dem er der givet en søn med klogskab.
אֵף הוּא וְהַנְּלוּיִם לוֹ / סְגוּלַת כָּל עָלֵי רַמִּים	20a	også han, og hans frønder er for ham de mest ophøjedes ejendel,
גַּם אֶת אַחֲוָתוֹ אֲצִלּוֹ / וְאִם אֲבִיו לְעוֹלָמִים	20b	Hans søster sammen med ham og hans faders moder til evig tid,
רְאֵמוֹת וְגַם גְּבִישׁ הֵן / פֶּאֶר חַיִּים וְקִימָיִם	21a	koraller og krystal er de, en spillevende pryde.
נִתְמַיֵּד לְדוֹרוֹתָיו חֵן / יְקוּם זֵרְעוֹ לְמוֹשְׁלֵינוּ	21b	I hans tid skal vi altid finde nåde og hans afkom skal opstige til at blive vore herskere.
אַמֵּנָם יוֹם הַזֶּה אֲלֵינוּ לְשֵׁשׁ אוֹתוֹ מִיַּמֵּינוּ		Sandelig, denne dag er for os, til at glæde os er dets kendetegn, i al vor tid.

Sammenfatning

Cod. Heb. Add. 10 er et hebraisk hyldestdigt til kong Frederik den 5. og dronning Louise i anledning af fejringen af den Oldenborgske slægts 300 år på Danmarks trone, den 28.-30. oktober 1749. Hvordan det er kommet til at indgå i Det Kongelige Biblioteks samlinger, er ukendt. Digtet er kalligraferet på et ca. 90 x 60 cm stort pergament, og skriften er indføjet i, og formet til, forskellige figurer; mest iøjefaldende er en ottetakkede stjerne. Store dele af digtet er også udformet på en måde som gør at liniernes og strofernes begyndelsesbogstaver, der er skrevet med større stil, udgør akrostika, f.eks. kongens og dronningens navne.

Også forfatterens navne kan genfindes som et akrostikon, men i dette tilfælde er bogstaverne skrevet med mikrografisk skrift. Hans navn er Josef Levy, og han kan med største sandsynlighed identificeres som Josef Levy ben Shim'on Präger (død 1768) i Altona. Josef Levy står også som forfatter af andre lejlighedsdigte, bl.a. hyldester til kongehuset, men også af en hyldest og et smædedigt i forbindelse med den såkaldte amuletrid i Altona (1750-52) mellem rabbinerne Jonatan Eybeschütz og Jakob Emden. Hyldestdigte af denne art, fremstillet og fremført i de jødiske menigheder, blev skrevet og fremført i anden halvdel af 1700-tallet i de jødiske menigheder i både Altona, København og Stockholm. De skal formodentlig ses som et udtryk for et jødisk ønske om, dels at beholde opnåede privilegier, dels vise loyalitet mod kongehuset og dermed den sekulære stat.

Josef Levys digt er i høj grad baseret på vers fra den hebraiske bibel og bruger et væld af bibelske metaforer, hvor kongen (og dronningen) bliver omtalt med brug af de samme ord, som i bibelteksten bliver brugt om Gud. Digtet omtaler også tidligere generationer af den Oldenborgske slægt, og den opfordrer kongens jødiske undersåtter til at prise hans og hans slægts velvilje imod dem, og fortsat at stole på den kongelige godhed.

SUMMARY

EVA-MARIA JANSSON: *Compliments to the King: a Hebrew Poem in the Collections of The Royal Library*

The manuscript Cod. Heb. Add. 10 in the collections of The Royal Library, is a complimentary poem in Hebrew to the Danish King Frederik 5. and Queen Louise, on account of the 300-year celebration, held 28th-30th October 1749, of the Oldenburg family on the throne of Denmark. The poem is written calligraphically on a parchment measuring 90 x 60 cm, and the script forms several decorative figures, most striking is the central figure of star of eight points. This and other parts of the poem are also written in larger letters, to form acrostica, e.g. the names of the king and the queen. Its history between its composition and until the Royal Library acquired it, is unknown. Also the name of the author is made into an acrosticon, but in micrographic script. His name was Joseph Levy, and can almost certainly be identified as Joseph Levy ben Shim'on Präger (d. 1768) of Altona.

Joseph Levy is known to have written other complimentary poems to the royal family, and he was also involved in the controversy between Jonathan Eybeschütz and Jacob Emden (1750-52). Complimentary poems of the same kind was written and presented in several Jewish communities during the second half of the 18th century, e.g. Copenhagen, Altona and Stockholm. They can supposedly be seen as a way to convey the wish from the part of the community to acknowledge given privileges, and also to show loyalty to the bestowing ruler and by that to the secular state. Joseph Levy's poem is mainly based on Biblical verses and uses a great number of metaphors, normally reserved for describing God, to portray the royal couple. The poem also mentions earlier generations of the Oldenburg family, and invites the king's Jewish citizens to praise his, and his family's, benevolence and to trust its future continuation.